

OTVORENO PISMO MINISTARSTVU KULTURE

Poštovani,

Prirodno i kulturno historijsko područje Kotora upisano je na UNESCO Listu Svjetske baštine 1979. godine, zbog "izuzetne univerzalne vrijednosti koju posjeduje, a koja se ogleda u kvalitetu njegove arhitekture u utvrđenim i otvorenim gradovima, naseljima, palatama i manastirskim kompleksima, te njihovoj harmoničnoj integraciji sa kultiviranim terasastim predjelom na obodima visokih stjenovitih planina"¹. Svjetsku baštinu Kotora ne čine samo gradovi Kotor i Perast, ili pojedinačni kulturno-historijski objekti, već cijeli kulturni pejzaž kotorsko-risanskog zaliva koji počinje na rtu Gospa od Anđela i završava se na Turskom rtu.

Na kritično stanje u okviru Područja Kotora UNESCO ukazuje u kontinuitetu od 2003. godine do danas. Već tada je u odlukama Komiteta Svjetske baštine naglašena "zabrinutost zbog rizika koji prekomjerna i nekontrolisana urbanizacija ima na izuzetnu univerzalnu vrijednost područja (OUV)"².

Ovakvo stanje potvrdila je i 2013. godine UNESCO/ICOMOS Savjetodavna misija, u čijem izvještaju je navedeno da je "veza između planiranja i politike zaštite vrlo slaba, da prostorno-urbanistički planovi tolerišu, a u određenom stepenu i podstiču urbanizaciju, dok u isto vrijeme ne uspejavaju da integrišu zahtjeve očuvanja izuzetne univerzalne vrijednosti područja (OUV) i elemente kulturnog pejzaža". Misija je prepoznala kao ozbiljan problem "slabost sistema zaštite i njegovu nemoć da pozitivno utiče na proces urbanizacije, prostornog planiranja i razvoja saobraćaja"³.

Bez obzira na preporuke UNESCO-a, stanje se neprekidno pogoršava, a posebno intenzivno u posljednje dvije godine.

Zaštićeno područje Kotora pokriva niz planskih dokumenata, ali je baština u njima u pravilu tretirana formalno, podređena savremenim graditeljskim zahvatima i prevashodno u funkciji kapitala, a ne u cilju unapređenja kvaliteta područja za dobrobit svih njegovih građana. Najviši planski dokument, Prostorno-urbanistički plan (PUP) sa kojim bi trebalo uskladiti sve planove nižeg reda (DUP, UP, i dr.) još uvijek nije donesen. *Studija zaštite kulturnih dobara* koja bi trebalo da bude ključna bazna studija na osnovu koje se izrađuje PUP, iako je završena prije više od godinu dana, još uvijek nije usvojena od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara. Studija, u kojoj su jasno definisane i mapirane vrijednosti i karakteristike kulturnog pejzaža područja Kotora dala je mjere za drugačiji pristup planiranju prostora, mjere kojima je cilj zaustavljanje aktuelnog planerskog i graditeljskog haosa koji prijete da sasvim promijeni karakter zaštićenog područja. Ove mjere bile su ključni razlog konfrontacije Stručnog tima koji je izradio Studiju i Direktorice Uprave za zaštitu kulturnih dobara, i razlog zašto Studija još uvijek nije usvojena. Istovremeno, u prostoru se događa upravo ono što je Studija pokušala da spriječi. Dobrota i Prčanj se ubrzano transformišu i gube karakteristike tradicionalnih naselja, LSL Glavati usvojena je nakon što je kotorska Uprava četiri godine odbijala da izda saglasnost na taj planski dokument, Kostanjica se širi uprkos oštrim kritikama javnosti i preporukama ICOMOS-a. Najnovija "valorizacija" i "kultivisanje" Turskog rta sa "privremenim" objektom TRAJNO i radikalno mijenja konfiguraciju terena, razara prostor

¹ Usvajanje Retrospektivne izjave o izuzetnoj univerzalnoj vrijednosti, WHC-14/38.COM/8E, Pariz, 30 April 2014, <http://whc.unesco.org/archive/2014/whc14-38com-8E-en.pdf>

² Odluke usvojene na 27-om zasjedanju Komiteta za svjetsku baštinu (Pariz, Francuska, 2003), Odluke: 27 COM 7A.27, <http://whc.unesco.org/en/decisions/580>

³ Izvještaj Savjetodavne misije za Prirodno i kulturno-historijsko područje Kotora (Crna Gora), 25-31 mart 2013, <http://whc.unesco.org/en/list/125/documents/>

ne samo fizički već i njegov historijski značaj i narušava glavnu vizuelnu osu koja spaja područje Svjetske baštine i njegovu zaštićenu okolinu.

Ovim posljednjim incidentom, ogolila se obesmišljenost aktuelnog planiranja prostora u kojem nevidljiva granica morskog dobra dezintegriše milenijumski jedinstven prostor, dijeli planiranje na prostor iznad i ispod puta, ne prepoznajući pritom suštinu integriteta prostora. Iako se u zoni morskog dobra mogu podizati samo privremeni objekti, kod nas se pojmom "privremeno" dozvoljavaju trajne izmjene konfiguracije terena, gradnja masivnih armirano betonskih konstrukcija predimenzionisanih gabarita.

Incidentom na Turskom rtu takođe je ogoljena obesmišljenost najvažnije institucije zaštite područja – Uprave za zaštitu kulturnih dobara, koja, odobravajući ovakva rješenja zanemaruje postulate struke i postaje servis građevinskog lobija. Negiraju se postavljeni stručni stavovi definisani i kroz neke od najvažnijih dokumenata kao što je Menadžment plan područja Kotora iz 2011., a izdaju se uslovi i saglasnosti koji su u suprotnosti sa njima. Ogolio se i besmisao licenci (ali i diploma), jer kako se može smatrati stručnjakom onaj ko svojom licencom i diplomom stoji iza davanja uslova, saglasnosti i gradnje na Turskom rtu i tvrdi da će betoniranje obale oplemeniti prostor.

Kako su slučajevi devastacije zaštićenog područja Kotora sve brojniji, krajnje je vrijeme da se oni zaustave, jer je Turskim rtom pređena crvena granica. Stoga, kao grupa stručnjaka zabrinuta za budućnost područja Kotora i njegov opstanak na UNESCO Listi Svjetske baštine smatramo da odmah treba usvojiti Studiju zaštite kulturnih dobara izrađenu u maju 2015. godine i u najkraćem roku izraditi PUP, a do tada privremeno zaustaviti primjenu aktuelnih planova nižeg reda. Za svu štetu do sada učinjenu zaštićenom Području (Kostanjica, Turski rt, "Pentagon" i sl.), kao i za usvojene planove koji ozbiljno prijete da dalje degradiraju izuzetnu univerzalnu vrijednost Svjetske baštine (DUP Dobrota, LSL Glavati, Prčanj, Morinj, i dr.), tražimo odgovornost svih nadležnih službi i lica.

Prirodno i kulturno naslijeđe nije ničije privatno vlasništvo već ono pripada svim građanima, a posebno kada je u pitanju Svjetska baština koja pripada cijelom čovječanstvu i za čiju smo zaštitu odgovorni pred međunarodnom zajednicom. Baština nije vlasništvo ni institucija ni njihovih direktora, ali je stanje baštine njihova odgovornost. Posjedovanje diploma i licenci stručnjaka koji su uključeni u očuvanje baštine trebalo bi da podrazumjeva na prvom mjestu znanje i profesionalnu etiku, a nikako da se njihovom zloupotrebom daje pokriće za uništavanje baštine. Niko ne bi smio zaboraviti da je na prvom mjestu odgovoran prema poslu koji mu je povjeren i prema građanima čijim novcem se finansira njegov rad.

Društvo prijatelja bokeške baštine je nevladina organizacija koja je osnovana sa prvenstvenim ciljem očuvanja i unapređenja prirodnog i graditeljskog naslijeđa Boke Kotorske, posebno Prirodnog i kulturno-historijskog područja Kotora kao dijela Svjetske baštine. Organizacija je osnovana nedavno, isprovocirana trenutnim stanjem kulturne i prirodne baštine na području Boke Kotorske. Osnivači društva su stručnjaci iz oblasti zaštite kulturne baštine sa prostora Boke.

U Kotoru, 06. septembar 2016. godine

Marija Nikolić, dipl. ing. arh.

Aleksandra Kapetanović, dipl. ing. arh.

Katarina Nikolić, dipl. ing. Arh,

Jasminka Grgurević, dipl. konzervator-restaurator

Slobodan Bobo Mitrović, dipl.ing.arh.

Dr. Stevan Kordić, matematičar i fotograf